

Multidisciplinarni pristup promicanju mentalnog zdravlja djece predškolske dobi: Pomažu li priče?

Berta Bacinger Klobučarić¹, Eleonora Glavina²

¹Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije

²Dječji vrtić Čakovec

Sažetak:

Briga o mentalnom zdravlju počinje od najranije dobi jer to znači ulaganje u mentalno zdravlje u odrasloj dobi. Pozitivnom mentalnom zdravlju djeteta pridonosi jačanje zaštitnih čimbenika očuvanja mentalnog zdravlja djece pri čemu važnu ulogu ima praćenje njihovih psihičkih potreba i organiziranje poticajne okoline i aktivnosti. Kao snažan oblik poticanja psiholoških razvojnih potreba djece izdvojili smo aktivnost čitanja priča djeci, za što nam iskustva govore da se u zbilji premalo prakticira. Čitanje priča djeci obogaćuje rana iskustva i osigurava širenje vidika. Čitanje djetetu obogaćuje rječnik, pomaže u oblikovanju pojmova. Pridonosi razvoju socijalnih vještina, potiče poučavaju pravilima ponašanja. Pridonosi bliskosti djeteta s odraslom osobom koja mu čita, čime se postavljaju temelji emocionalno stabilnog razvoja. Čitanje otvara niz mogućnosti za organiziranje razvojno-stimulacijskih, a djetetu zanimljivih aktivnosti. Čitanjem u predškolskoj vrtićkoj skupini i tijekom razgovora o priči djeca nauče slušati jedni druge, uvažavati osjećaje drugih, uče o uzajamnosti.

Dječji vrtići gradova Međimurske županije, u suradnji s Udrugom odgajatelja Međimurske županije "Krijesnice" te Zavodom za javno zdravstvo Međimurske županije, su tijekom pedagoške godine 2011/2012 g. provodili aktivnosti poticanja pričanja priča djeci u dobi prije polaska u školu sa svrhom jačanja njihove socio-emocionalne kompetentnosti. Aktivnostima koje su osmišljene nastojalo se:

→ odgajateljima naglasiti važnost čitanja djeci i senzibilizirati ih za pričanje priča i drugih literarnih sadržaja;

→ potaknuti obiteljsku sredinu na konstruktivno provođenje vremena s djetetom poticanjem na aktivnosti vezane za stvaranje navike uzimanja čitalačkog štiva i pobuđivanjem interesa za čitanje;

→ stvarati ritual i razviti naviku čitanja kao pripremu za samostalno čitanje.

Djelatnici vrtića i roditelji djece educirani su o mentalnom zdravlju djece i o psihološkim značajkama važnosti čitanja priča djeci. Provedena je edukativno-interaktivna radionica -

pričanja bajki i priča, koju je vodila profesionalna pripovjedačica bajki Jasna Held. Odgajateljima je ponuđen popis sadržaja za čitanje djeci sačinjen sukladno razvojnim potrebama i interesima djece, te niz aktivnosti kojima se prorađuje ispričani sadržaj u skupini. Efekti i učinkovitost cjelokupnog programa vrednovani su kroz skalu Pros/Ag, upitnik za roditelje kreiran u tu svrhu, kroz redovito pismeno praćenje od strane odgajatelja vezano uz čitanje i provođenje aktivnosti nakon čitanja.

Namjera je da se kontinuiranim provođenjem ovakvog programa popularizira čitanje kao oblik kvalitetno provedenog vremena s djecom predškolske dobi, što će osvijestiti dobit od čitanja djeci i potaknuti što češće čitalačke aktivnosti sa djecom.

Rad:

Briga o mentalnom zdravlju počinje od najranije dobi, jer očuvanje mentalnog zdravlja djece znači ulaganje u mentalno zdravlje u odrasloj dobi. Baza pozitivnog mentalnog zdravlja djeteta stvara se pružanjem optimalnih uvjeta za njegovo odrastanje. Pored udovoljavanja njegovim elementarnim životnim potrebama, nužno je udovoljavati i temeljnim psihološkim potrebama, kao što su npr. stvaranje uvjeta za doživljavanje osjećaja sigurnosti, jačanje djetetova osjećaja kompetentnosti i sl. To su zaštitni čimbenici u očuvanju mentalnog zdravlja djece, koji podrazumijevaju razvojno primjerene poticaje, adekvatnu interakciju s drugima, stimulativnu okolinu.

Kao snažan oblik poticanja psiholoških razvojnih potreba djece izdvojili smo aktivnost čitanja priča djeci, za što nam iskustva govore da se u zbilji premalo prakticira. Čitanje priča djeci obogaćuje njihova rana iskustva i osigurava širenje vidika. Priče i bajke oslikavaju osobine čovjeka, prikazuju bitne životne vrednote, potiču formiranje zdravih stavova prema životu i ljudskoj zajednici, prema sebi i drugima. Čitanje potiče intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj djeteta. Obogaćuje rječnik, pomaže u oblikovanju pojmova, potiče kreativnost. U kognitivnom smislu pospješuje sposobnosti rješavanja problema, preuzimanja inicijative, shvaćanja uzročno-posljedične veze. Djeca sazrijevaju i u socijalnom smislu, uče razumijeti različita ponašanja ljudi, otkrivaju različitosti ljudi; priče potiču kod djece stvaranje vlastitih unutrašnjih standarda i poučavaju pravilima ponašanja među ljudima. Također pozitivno utječu na razumijevanje vlastitih i tuđih osjećaja, na sposobnost čitanja i prepoznavanja emocija, i na adekvatno izražavanje vlastitih emocija.

Ujedno čitanje priča pridonosi bliskosti djeteta s odraslom osobom koja mu čita, čime se postavljaju temelji sigurnosti i emocionalno stabilnog razvoja. Tijekom čitanja otvara se niz mogućnosti za razvojno-stimulacijskih a djetetu zanimljivih aktivnosti: o priči treba s

djetetom razgovarati, saznanja iz priča dovesti u vezu sa životnom stvarnošću. Čitanjem u vrtićkoj skupini i tijekom razgovora o priči djeca nauče slušati jedni druge, uvažavati osjećaje drugih, uče o uzajamnosti i zajedništvu.

Dječji vrtići gradova Međimurske županije, u suradnji s Udrugom odgajatelja Međimurske županije "Krijesnice" te Zavodom za javno zdravstvo Međimurske županije, Djelatnost za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti, u međusektorskoj su suradnji tijekom pedagoške godine 2011/2012. provodili aktivnosti promicanja pričanja priča djeci u dobi prije polaska u školu sa svrhom jačanja njihove socio-emocionalne kompetentnosti. Aktivnostima koje su osmišljene nastojalo se:

→ odgajateljima naglasiti važnost čitanja djeci i senzibilizirati ih za pričanje priča i drugih literarnih sadržaja;

→ potaknuti obiteljsku sredinu na konstruktivno provođenje vremena s djetetom poticanjem na aktivnosti vezane za stvaranje navike uzimanja čitalačkog štiva i pobuđivanjem interesa za čitanje, kao što su povećanje fonda knjiga za djecu kod kuće, uključenje u knjižnicu ukoliko nisu;

→ stvarati ritual i razviti naviku čitanja kao pripremu za samostalno čitanje.

Djelatnici vrtića i roditelji djece educirani su o mentalnom zdravlju djece i o psihološkim značajkama važnosti čitanja priča djeci.

S odgajateljima provedena je edukativno-interaktivna radionica na temu pričanja bajki i priča, koju je vodila profesionalna pripovjedačica bajki gđa. Jasna Held. Tijekom radionice radilo se na osnovama pričanja bajki i priča: izražajnosti, dikciji, izradi jednostavne scenografije, uspješnoj uspostavi odnosa i komunikacije s auditorijem, stvaranju atmosfere tijekom pričanja, i sl.

Nadalje, odgajateljima je ponuđen popis sadržaja za čitanje djeci - priča, bajki, slikovnica, drugog književnog materijala - sačinjen sukladno razvojnim potrebama i interesima djece. Osnovne teme koje se provlače u pričama jesu (1) uvažavanje različitosti, (2) upoznavanje s emocionalnim svijetom, (3) zajedništvo.

Slika 1: Slikovnice

Kako svaka priča može poslužiti kao temelj za provođenje edukativnih a ujedno i socio-emocionalno poticajnih aktivnosti, odgajateljima je predloženo provođenje interaktivnih igara i aktivnosti po vrtičkim skupinama, u cilju prorade ispričanog sadržaja (likovni izraz, igre uloga, igre lutaka, modelarske igre, odlazak na teren, rasprava, izrada plakata ili modela, vježbe opuštanja, dramatizacija...). Cilj tih aktivnosti je poticanje socijalnih kompetencija, učenje samoreguliranja ponašanja, promicanje pozitivnih i prosocijalnih vrijednosti.

Efekti i učinkovitost cjelokupnog programa vrednovani su kroz:

- redovito pismeno bilježenje od strane odgajatelja vezano uz čitanje i provođenje aktivnosti nakon čitanja, i praćenje bilježaka,
- skalu Pros/Ag,
- upitnik za roditelje kreiran u tu svrhu.

Analizom bilježaka koje su vodili odgajatelji, kvalitativnom analizom izdvojene su najčešće priče koje su pričane djeci:

Cooper, H. Juha od bundeve

Baronian, J.B. Figaro mačak koji je hrkao

Miklaužić, Đ. Super je biti različit

Tolstoj, L. N. Djed i repa

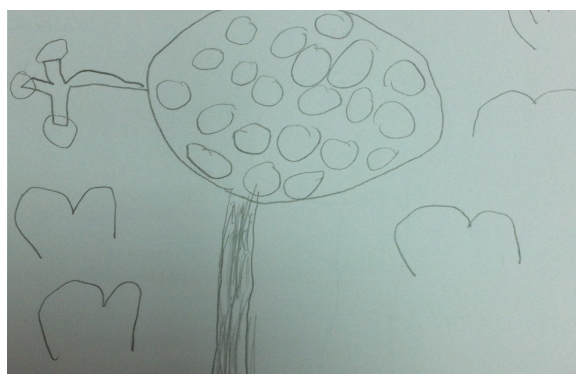
Montanari, E. Tko zna kako izgleda krokodil

Moroney, T. Kada sam sretan; ... tužan; Kada se ljutim... bojim

Ortner, G. Bajke koje pomažu djeci

Nakon pričanja priča najčešće su uslijedile likovne aktivnosti: korištenje različitih tehnika i prikazi različitih motiva (osjećaja, igračaka...). Često su nakon priče uslijedile i rasprave o sadržaju priče. Također su se u vrtičkim grupama često osmišljavale igre uloga, imitacije, i drugi dramski oblici (kreiranje lutaka, kazalište lutaka). Ponekad se poslije pričanja prakticirala i šetnja s asocijancijom na pročitano, ili su se djeca angažirala kroz glazbeno pokretne igre vezane uz temu priče.

slika 2. crtež na temu: Shel Silverstein: *Drvo ima srce*

Skala za procjenu agresivnog i prosocijalnog ponašanja kod djece Pros/Ag. Autori skale su Mimir Žužul i Vesna Vlahović Štetić (1989. g.). Skala se sastoji od 20 čestica koje čine 2 subskale: prosocijalno i agresivno ponašanje. Zadatak je procjenjivača da na skali od 5 stupnjeva procijeni čestinu djetetovog ponašanja koje je opisano u čestici. Linearnim zbrajanjem bodova dobiju se dva rezultata: rezultat na skali prosocijalnog i rezultat na skali agresivnog ponašanja. Procjenjivači su bili odgajatelji, koji dobro poznaju djecu a ujedno su i objektivni u procjenjivanju.

Skala je primijenjena prije i poslije provođenja programa, dakle na početku i na kraju pedagoške godine, za vrijeme koje su se provodile i poticale čitalačke aktivnosti i interaktivne aktivnosti vezane uz štivo.

Bilo je obuhvaćeno ukupno 120-oro djece: 62 (52 %) djevojčica i 58 (48%) dječaka. Utvrđeni je statistički značajni porast prosocijalnog ponašanja kod djece na kraju pedagoške godine u odnosu na početak ($M_{\text{prosoc1}} = 37,61$, $SD1 = 7,28$; $M_{\text{prosoc2}} = 39,65$, $SD2 = 7,58$; $t = 3,184$; $p < 0,01$), dok na planu agresivnog ponašanja nije došlo do statistički značajne promjene ($M_{\text{agr1}} = 19,6$; $SD = 8,72$; $M_{\text{agr2}} = 19,7$; $SD = 8,48$; $t = -0,306$; $p > 0,05$).

Navedeni podaci navode na zaključak o mogućem utjecaju priča, i aktivnosti koje su se provodile vezano uz priče, na razvoj prosocijalnog ponašanja, što i nije neobično jer priče su bogate elementima koji promoviraju prosocijalne oblike ponašanja. Ne nude se sadržaji koji bi se bavili agresivnim temama (agresivnim situacijama, načinima suočavanja sa sukobima i slično), pa bi za smanjivanje agresivnog stila ponašanja trebalo prakticirati neki drugi model rada.

Roditelji su popunjavali Upitnik za roditelje, kreiran u svrhu programa, koji je sadržavao pitanja o strukturi obitelji, obiteljskoj dinamici, funkcioniranju djece (adaptivna ponašanja, navike...) i načinima provođenja slobodnog vremena roditelja s djecom s posebnim osvrtom na čitanje priča djeci i čitalačke navike u obitelji. Upitnik je primijenjen prije i poslije programa. Analizirani su upitnici od 51 roditelja. Pokazalo se češće čitanje djetetu u zajedničkom provođenju vremena, te više uključenje u knjižnicu i češće posuđivanje štiva u drugom ispitivanju u odnosu na prvo. Upitani o broju djetetovih najdražih priča, roditelji su ih u prvom ispitivanju navodili, u prosjeku 3,49, a u drugom ispitivanju 3,98; što jest porast ali nije statistički značajan ($t = -1,97$, $p > 0,05$). No korelacija ($r = 0,738$; $p < 0,01$) jest značajna, što govori o linearnom porastu u navođenju broja nadražih djetetovih priča.

Namjera je da se kontinuiranim provođenjem ovakvog programa popularizira čitanje kao oblik kvalitetno provedenog vremena s djecom predškolske dobi, što će osvijestiti dobit od čitanja priča djeci i potaknuti što češće čitalačke aktivnosti sa djecom.

Literatura:

1. Ljubešić, M. (2010.): Mentalno zdravlje djece; što učiniti dok je još vrijeme, u: Brlas, S., Gulin, M. (ur.): Psihologija u zaštiti mentalnog zdravlja, ZZJZ "Sveti Rok" Virovitičko-podravske županije, Virovitica, 35-41
2. Glavina, E., Višnjić-Jevtić, A. (2008.): Prosocijalno i agresivno ponašanje kao prediktori stupnja prihvaćanja u skupini djece predškolske dobi, Zbornik radova Nasilje nad djecom i među djecom, Osijek
3. Moroney, T., (2006.): Kada sam tužan, Golden marketing - Tehnička knjiga, Zagreb
4. Ortner, G., (1998.): Bajke koje pomažu djeci, Mozaik knjiga, Zagreb